

під клієнта, для прикладу, надаючи можливість оформити поліс онлайн без візитів у представництва, мають конкурентні переваги на страховому ринку.

Вплив пандемії відобразився на структурі страхового ринку, наприклад, показники його найбільш динамічного докризового сегменту – страхування медичних витрат – суттєво погіршилися через карантинні обмеження та зменшення кількості українців, що виїжджають за кордон, зокрема в туристичних цілях і трудових мігрантів. Також майже зник такий драйвер медичного страхування, як включення додаткового медичного страхування в соціальні пакети, що стрімко розвивалося до 2020 року з метою утримання цінних співробітників великим бізнесом і в першу чергу ліквідовувалося, враховуючи поточні економічні проблеми.

Також зменшилася кількість укладених договорів зі страхування домашнього майна через скорочення потреби в ньому в зв'язку з перебуванням людей переважно вдома, а також зі страхування цивільної авіації внаслідок скорочення авіаперевезень.

Натомість епідемічна небезпека зумовила розвиток таких сегментів, як страхування життя від «смерті з будь-якої причини» та страхування здоров'я «від коронавірусу» через зростання побоювань населення за своє здоров'я в умовах економічної нестабільності, так як покупка поліса коштує відносно недорого, але дозволяє отримувати якісну медичну допомогу, що особливо актуально в поточних умовах.

Незмінним залишилося те, що найбільший попит в умовах сьогодення, як і до початку пандемії, є на обов'язкові види страхування. Наприклад, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та оформлення поліса КАСКО у випадку кредиту для купівлі авто.

Якщо аналізувати показники страхування в туристичній галузі, то по туристичних полісах спостерігалось падіння в першому півріччі 2020 року, але, як тільки відновилося можливість подорожувати, до них знову відновився інтерес, але обов'язково з покриттям ризику COVID-19. В цілому в умовах пандемії стала помітною тенденція до спаду показників за страховими продуктами, які були пов'язані з туризмом, та більший попит на страхові продукти обов'язкового страхування.

Разом із цим специфіка впливу пандемії саме на страховий ринок проявляється у стимулюванні окремих його секторів та виникнення нових страхових продуктів. Так, у рамках антикризових заходів що стосуються страхового ринку Постановою Кабміну №480 від 12 червня 2020 року [3] було введено в дію новий продукт «Страхування подорожуючих іноземців по території України на випадок інфікування COVID-19» й передбачено, що для в'їзду на територію України всім іноземцям необхідно мати відповідне страхування. За цим полісом страховики в залежності від обраної програми страхування можуть в разі настання страхового випадку профінансувати такі послуги: амбулаторно-поліклінічна допомога: консультації спеціалістів, послуги медичного персоналу; медикаментозне забезпечення при амбулаторно-поліклінічній допомозі; невідкладна стаціонарна допомога; телемедична консультація – не більше однієї у період обсервації.

У випадку зі страхуванням подорожуючих за кордон українців, було розширено покриття вже існуючого договору страхування подорожуючих за кордон і з 24 липня 2020 року в дані полісу включено покриття додаткового страхового ризику – COVID-19. У межах встановленого ліміту згідно з умовами договору подорожуючим оплачуються: діагностика (при наявності підозри на COVID-19) і лікування COVID-19, а також у крайньому випадку – медична евакуація та репатріація тіла (праху) [4].

Згідно з прийнятими змінами в закон «Про захист населення від інфекційних хвороб» [5] щодо виплати страхових компенсацій медичним працівникам у разі отримання ними групи інвалідності або смерті внаслідок COVID-19 державою

передбачені страхові виплати на випадок інвалідизації чи смерті внаслідок коронавірусної хвороби медичних працівників, проте деякі українські лікарні ще на початку епідемії до ухвалення цього закону почали страхувати своїх працівників не тільки від смерті, але й від самої хвороби.

Загалом можна стверджувати, що пандемія COVID-19 досить суттєво вплинула на страхову сферу та змусила страховиків підлаштовуватись під сучасні умови ведення своєї діяльності, що вдалося досить непогано. На нашу думку, такі нововведення як страхування на випадок інфікування коронавірусом збережуться й надалі та будуть драйвером страхового ринку в умовах пандемії.

Література

1. Зайнятість та безробіття населення. Державна служба статистики України. Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/06/77.pdf>

2. Маслій О.А. Небезпека пандемії COVID-19 економічній безпеці бізнесу в Україні / О.А. Маслій, Б.М. Іванюк // The XIII International scientific and practical conference «Perspectives of world science and education» (September 9-11, 2020). – CPN Publishing Group, Osaka, Japan, 2020. – С. 195-199.

3. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України № 480 від 12 червня 2020 р. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/480-2020-%D0%BF#Text>

4. Авто, майно, життя: що страхують українці і як вплинув карантин. Режим доступу до ресурсу: <https://economics.segodaya.ua/ua/economics/enews/chashche-vsego-ukraincy-strahuyut-avto-a-rezhe-zhizn-kak-izmenilas-situaciya-posle-vvedeniya-karantina-1426504.html>.

5. Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19). Закон України № 555-IX від 13 квітня 2020 р. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20#Text>

УДК 336.27

Чубарь Оксана Геннадіївна,

*доцент кафедри фінансів і банківської справи, кандидат економічних наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

БОРГОВІ ЦІННІ ПАПЕРИ В СТРУКТУРІ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

У сучасній національній практиці емісії державних цінних паперів передбачено випуск державних облігацій, які поділяються на облігації внутрішніх державних позик України (ОВДП), облігації зовнішніх державних позик України (ОЗДП), а також казначейські зобов'язання та цільові облігації внутрішніх державних позик України. Щодо перших двох видів боргових зобов'язань держави, то вони виконують важливу функцію при формуванні державного боргу країни, слугуючи дієвим фінансовим інструментом залучення коштів для фінансування бюджетного дефіциту.

Як свідчать аналітико-статистичні дані Міністерства фінансів України (табл.), державний борг України за представлений період сформований більш як наполовину за рахунок зовнішнього боргу, частка якого складала 61,9 % наприкінці 2015 р., дещо знизилась у 2019 р. до 52,9% і знову зросла до 58% станом на кінець серпня 2020 р.

Таблиця 1

Обсяги державного боргу України за 2015-2020 рр., млрд. грн.*

	31.12.2015		31.12.2016		31.12.2017		31.12.2018		31.12.2019		31.08.2020	
	сума	частка	сума	частка	сума	частка	сума	частка	сума	частка	сума	частка
<i>Державний борг, в тому числі</i>	1334,3	100	1650,8	100	1833,7	100	1860,3	100	1761,4	100	2060,7	100
<i>Внутрішній борг, в т. ч.</i>	508,0	38,1	670,6	40,6	753,4	41,1	761,1	40,9	829,5	47,1	864,8	42,0
1. Заборг-сть за випущ. ЦП на внутр. ринку	505,4	37,9	668,1	40,5	751,0	41,0	758,8	40,8	827,4	47,0	862,8	41,9
2. Заборг-сть перед банк. та ін. фін. установами	2,6	0,2	2,5	0,2	2,4	0,1	2,2	0,1	2,1	0,1	2,0	0,1
<i>Зовнішній борг, в т. ч.</i>	826,3	61,9	980,2	59,4	1080,3	58,9	1099,2	59,1	931,9	52,9	1195,9	58,0
1. Заборг-сть за позиками, одерж. від міжнар. фін. орг-цій	337,4	25,3	371,8	22,5	407,5	22,2	370,8	19,9	292,2	16,6	397,4	19,3
2. Заборг-сть за позиками, одерж. від органів управління іноз. держав	32,7	2,5	45,6	2,8	49,3	2,7	47,9	2,6	38,6	2,2	41,8	2,0
3. Заборг-сть за позиками, одерж. від іноз. комерц. банків, ін. іноз. фін. установ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,1	0,6	33,3	1,9	39,5	1,9
4. Заборг-сть за випущ. ЦП на зовн. ринку	415,3	31,1	517,8	31,4	574,5	31,3	622,1	33,4	527,5	29,9	669,3	32,5
5. Заборг-сть, не віднесена до ін. категорій	40,8	3,1	44,9	2,7	49,1	2,7	47,3	2,5	40,2	2,3	47,9	2,3

*Складено за даними: [1].

Аналіз у розрізі інструментів залучення ресурсів і формування державного боргу засвідчує домінування в ньому (як у загальній сумі боргу, так і в сумі внутрішнього

державного боргу) цінних паперів, розміщених на внутрішньому ринку (ОВДП). Станом на 31.08.2020 р. ця сума зростає в 1,7 рази порівняно з 2015 р. Її частка не знижувалась за аналізований період нижче 37,9% і була максимальною наприкінці 2019 р. – 47%.

В динаміці спостерігалось постійне зростання обсягів випуску ОЗДП – в 1,6 рази порівняно з кінцем 2015 р., за винятком певного «просідання» у 2019 р. Заборгованість за ОЗДП за обсягами та часткою станом на 31.08.2020 р. є найбільшою в сумі зовнішнього боргу, її величина склала 669,3 млрд. грн. і поступається лише заборгованості за цінними паперами держави, розміщеними на внутрішньому ринку. Для порівняння варто зазначити, що третя позиція в складі державного боргу країни припадає на заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій: найбільша її частка спостерігалась наприкінці 2015 р. – 25,3% з тенденцією до скорочення у наступні чотири роки. Отже, через механізми емісії боргових зобов'язань держави, що розміщуються на внутрішньому і на зовнішньому ринках, формується 60-70% державного боргу, в окремі роки ця частка була більшою за 75% (наприклад, у 2019 р. 76,9%). А це означає, що за умов сьогодення актуальними є питання ефективності механізму емісії державних боргових зобов'язань з точки зору врахування інтересів усіх суб'єктів цього процесу – держави, інвесторів (інституційних і приватних), населення країни, а також у контексті довгострокової стратегічної ефективності.

У теорії і практиці випуску урядових цінних паперів, формування державного боргу та пошуку ефективних джерел фінансування бюджетного дефіциту виділяють як позитивні, так і негативні наслідки зростання масштабів запозичень через емісію ОВДП та ОЗДП, порівняно з іншими джерелами та механізмами, зокрема, з позицій забезпечення внутрішньої фінансової стабільності та боргової безпеки держави.

Досліджуючи процеси розбудови ринку державних цінних паперів в Україні, слід звернути увагу на позитивні зрушення у його механізмах, які відбулись за участі фахівців Світового банку [3]. Гостра необхідність розв'язання кризи запозичень останніх років виникла, зокрема, і тому, що після перерви тривалістю 9 місяців Міністерство фінансів України у січні 2016 р. знову почало випускати ОВДП в національній валюті та впродовж вказаного року провело 240 аукціонів з їх розміщення, однак 60% цих аукціонів пройшли невдало через брак заявок або внаслідок неприйняття заявок з надто низькими цінами [3].

Спільна команда українських фахівців і представників Світового банку працювала над виявленням чинників неефективності аукціонів з розміщення цінних паперів та шукала напрями розв'язання цих проблем. У результаті було виявлено чотири проблемні зони: визначення результатів аукціонів за бюджетним дефіцитом, а не ринковою ціною; недостатня комунікація з інвесторами; фрагментація боргових інструментів і однорідність контингенту інвесторів. Системна робота фахівців дала можливість поступово вирішувати ці проблемні питання, зокрема: наближення граничного рівня дохідності до ринкової ставки відсотка з метою збільшення прихильності інвесторів; налагодження ефективних комунікацій з потенційними інвесторами (наприклад, телефонне спілкування напередодні проведення аукціонів з розміщення цінних паперів, регулярні зустрічі з первинними дилерами); консолідація цінних паперів задля обмеження фрагментарності ринку та підвищення його ліквідності; розширення контингенту інвесторів, у тому числі в гривневій цінні папери, за рахунок долучення нерезидентів і завдяки випуску боргових інструментів, потенційно придатних до торгівлі на глобальному ринку [3].

Також необхідно зазначити, що з кінця травня 2019 р. в Україні почала функціонувати система міжнародного депозитарію Clearstream, в якій іноземні

інвестори можуть купувати українські державні цінні папери та розраховуватися за ними. Як повідомили в НБУ, підключення України до Clearstream полегшує доступ іноземних інвесторів до державних цінних паперів, номінованих у гривні, зменшує для них операційні витрати на розрахунки, сприятиме зростанню попиту на ОВДП, що в результаті дозволить розширювати джерела довгострокового фінансування, знижувати вартість запозичень, а отже і потребу держави у зовнішньому фінансуванні, зменшить валютні ризики [2].

Таким чином, в Україні поступово розбудовується більш якісний та ефективний механізм внутрішніх і зовнішніх державних запозичень за допомогою інструментарію цінних паперів. Його результативність великою мірою залежить від координації боргової, монетарної та фіскально-бюджетної політики. Цілеспрямовані заходи з підвищення ефективності менеджменту портфеля державних цінних паперів повинні бути спрямовані, зокрема, на: збільшення середнього строку погашення боргових зобов'язань, а, відповідно, і державного боргу, управління валютними та фінансовими ризиками, ризиками ліквідності, недопущення суттєвого збільшення боргового навантаження на бюджет і дефолту в періоди найбільшого зростання виплат.

Література

1. Державний борг та гарантований державою борг. [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>.

2. Запрацювала система, що дозволяє інвесторам купувати цінні папери в Україні. [Електронний ресурс]: Українська правда. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/05/27/648180/>.

3. Партнерство у розбудові ринку ОВДП зі Світовим банком. [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp/>.

УДК 336

*Глазунова Ірина Анатоліївна,
Полтавський регіональний представник АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ТАС»
Щербаков Володимир Костянтинівич,
старший викладач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Незалежний директор наглядової ради АТ «Полтава-банк»*

ПЕРСПЕКТИИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАГЛЯДОВИХ ПІДХОДІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ

До недавнього часу чинним законодавством України було визначено ряд уповноважених органів, що здійснювали регулювання на ринку фінансових послуг, визначено, а саме:

- Національний банк України - ринок банківських послуг та діяльність з переказу коштів;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – ринок цінних паперів та похідних фінансових інструментів;
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг – інші ринки фінансових послуг.